

TIMBRO

*Vem representerar
Sveriges muslimska väljare?*

Ivar Arpi

TIMBRO • Januari 2014

Om författaren
IVAR ARPPI är skribent.

© Författaren och Timbro 2014

ISBN: 978-91-87709-05-0

www.timbro.se

info@timbro.se

Innehåll

Förord • 4

Den representativa demokratis idé • 5

Identitetspolitik och representativitet • 7

GEMENSAM IDENTITET ÄR INTE GEMENSAMT INTRESSE • 8

”TAKE ME TO YOUR LEADER”-POLITIK • 8

ÄKTA OCH OÄKTA REPRESENTANTER • 9

Socialdemokraterna och Omar Mustafa • 14

Moderaterna och Abdirizak Waberi • 18

Identitetspolitik utanför de etablerade partierna • 21

Slutsatser • 23

Referenslista • 26

Förord

De senaste decennierna har identitetspolitik vunnit insteg i den svenska politiken. Följden av detta är ett uppsving för tanken att grupper, snarare än enskilda individer, innehar rättigheter och är meningsfulla politiska kollektiv att utgå från.

De gamla partierna försöker anpassa sig till den nya tidens villkor för politisk representation.

Detta är en rapport med fokus på hur partierna hanterar detta förändrade politiska klimat. Där klass, ideologi och ekonomi numera delar utrymme med kultur, identitet och ursprung. Det är en på många sätt ofrånkomlig utveckling i det heterogena samhälle som Sverige har blivit. Men utvecklingen kan hanteras på olika sätt, och alla sätt är inte lika bra. Ivar Arpis rapport beskriver hur Moderaterna och Socialdemokraterna i två fall, Abdirizak Waberi och Omar Mustafa, hanterat frågan om politisk representation.

Timbros integrationsprojekt syftar till att ge frihetliga och liberala perspektiv på det integrationspolitiska området. Det kan innebära alltifrån att dra lärdomar av hur andra länder utformat policy till att kommentera aktuella samhällsdebatter i Sverige. Bland våra senaste publikationer märks till exempel Carl Rudbecks bok om islam och liberalism, Anja Wiesbrocks rapport om de bristande resultaten av den svenska integrationspolitiken och Andreas Johansson Heinös kritik av den svenska likhetsnormen.

Såväl invandring som integration är områden som antingen tycks locka debattörer att plocka enkla, populistiska poänger, eller locka fram de mest svårtydda teoretiska diskussioner, oavsett om det handlar om kvotering, identitetspolitik eller omfattande statliga regleringar. Kanske är det ofrånkomligt att debatter om integration ofta utvecklas till teoretiska diskussioner om kultur, ras och religion. Men på ett politiskt plan är detta en återvändsgränd.

Integrationspolitik är i grunden inte annorlunda än arbetsmarknadspolitik, skolpolitik eller sjukvårdspolitik. Integrationspolitiken inbegriper en lång rad praktiska frågor – ibland komplicerade, ibland enkla – som söker praktiska svar. Olika aktörer och partier kommer att presentera olika svar, beroende på vilka bakomliggande ideologiska värderingar som styr tanken.

Ivar Arpis rapport landar i slutsatsen att de muslimska väljarna, precis som alla andra svenska medborgare, representeras av sina valda politiker. Det är ett traditionellt liberalt svar på den representativa demokratis utmaningar, lika giltigt nu som förr.

Adam Cwejman

Projektledare för integration, Timbro

Den representativa demokratin idé

Alla nu existerande demokratier är representativa demokratier. Även om detta inte utesluter inslag av direktdemokrati – folkomröstningar har till exempel använts sex gånger på nationell nivå, och otaliga gånger på kommunal nivå, under den svenska demokratin snart hundraåriga historia – är fundamentet för folkstyre i modern tid ändå att folket representeras av sina valda politiker. Ett stort antal väljare utser regelbundet några få representanter som under en avgränsad tid ska fatta beslut åt dem i en lång rad frågor.

Ä Hur väl representationen anses fungera i en demokrati beror emellertid på vilka utgångspunkter man har. Utifrån tanken att politiker ska ha ungefär samma åsikter som väljarna – så kallad *åsiktsrepresentativitet* – kan det till exempel sägas vara ett problem när makt-havarna i enskilda sakfrågor driver en politik som inte har stöd hos befolkningen, eller när vissa minoritetsuppfattningar inte kommer till uttryck över huvud taget.

Mot idealet om åsiktsrepresentativitet står traditionellt idealet om *social representativitet*. Enligt detta ideal bör politikerna i så stor utsträckning som möjligt återspegla befolkningens sammansättning avseende vissa grundläggande sociala faktorer, som utbildning, yrkeserfarenheter eller ålder. Enligt denna utgångspunkt är det ett representativitetsproblem om det exempelvis saknas ungdomar, äldre eller personer med erfarenhet från till exempel näringslivet.¹

Länge betraktades det svenska partisystemet som ett av världens mest stabila och välfungerande. Partierna hade exceptionellt höga medlemstal, valdeltagandet var mycket högt, och det traditionella fempartisystemet² förmådde relativt framgångsrikt att aggregera de väsentliga skiljelinjer som fanns i det svenska samhället, i synnerhet konflikter mellan arbete och kapital (genom en mycket stabil blockpolitik som helt byggde på uppdelningen mellan vänster och höger), men också mellan stad och land (genom utpräglade stads- respektive landsbygdspartier som Folkpartiet och Centerpartiet).

De senaste decennierna har mycket förändrats. Väljarna har blivit mer rörliga. De är inte längre stabilt lojala ett enda parti, och bestämmer sig allt närmare valdagen för vilka de röstar på. Partierna har tappat medlemmar. Fem partier har blivit åtta. Vänster–högerskalan har kompletterats av ett antal nya skiljelinjer.

En av de mest påtagliga förändringarna är att frågor om identitet har blivit viktigare. Kön, religion, etnicitet och sexuell läggning är i dag självklara faktorer i politiken. Detta speglar förändringen av det svens-

¹ Ett tredje ideal, som är inbyggt i den svenska demokratin institutionella utformning, är att riksdagen ska vara geografiskt representativ. Därför är riksdagsmandaten fördelade mellan geografiska valkretsar.

² Med fempartisystem avses den tidigare stabila ordningen där makten delades mellan ett vänstersocialistiskt parti, ett socialdemokratiskt parti, ett jordbruksparti, ett liberalt parti och ett konservativt parti.

ka samhället, från att ha varit relativt homogent till att bli avsevärt mer heterogent, men samtidigt också mer segregerat.

Detta skapar nya förutsättningar för representation och även möjligheter för en ny typ av aktörer att ta plats i politiken. På grund av segregationen har det tillkommit aktörer som gör anspråk på att representera grupper som befinner sig i utanförskap och anses vara marginaliserade. Organisationer, föreningar, församlingar, lobbygrupper och nätverk gör sig till företrädare för etniskt eller religiöst definierade grupper, som sägs vara i behov av särskild politik. Förortsorganisationerna Megafonen, Pantrarna och Linje 17 är tre exempel.

Vad är problemet med detta? Givetvis måste det finnas utrymme för andra typer av aktörer på den politiska scenen än politiker och partier. Annars hade mycket opinionsbildning varit omöjlig. Därför är det viktigt att det existerar ett skikt mellan enskilda medborgare och den etablerade politiken som kan organisera och samla människor kring intressen, åsikter och gemenskaper.

Problemet är när dessa aktörer gör anspråk på en representation vars legitimitet är omöjlig att mäta eller få täckning för, eftersom anspråken inte underkastas folkets dom i allmänna val. Politiker och beslutsfattare är ibland naiva och förhastade när de närmar sig den här typen av representanter. De agerar visserligen i god vilja då de ger utrymme åt en marginaliserad röst i samhället. Men som jag kommer att visa är det inte riktigt så enkelt.

Hur de traditionella politiska partierna ska hantera dessa utmaningar är inte självklart. Partierna har naturligtvis alltid utnyttjat civilsamhället som en länk mellan sig själva och väljarna. LO-medlemmar var länge tvångsanslutna till det socialdemokratiska partiet. Kristdemokraterna, och tidigare även Folkpartiet, har haft nytta av frikyrkorörelsen. Men hur förhåller sig partierna till de krav som i dag formuleras från nya typer av rörelser?

De svenska partierna är alltså präglade av de strukturer som de växte fram inom. Traditionella ideal gällande organisering – ungdomsförbund, kvinnoförbund, studiecirkel – är fortfarande starka och speglar partiernas beredskap att bemöta traditionell kritik om bristande representativitet av kvinnor och yngre. Samtidigt lider samtliga partier av svårigheter med att vinna medlemmar och väljare bland segregerade grupper och i synnerhet bland olika invandrar- och minoritetsgrupper. För många är identitetspolitik svaret på hur partierna borde gå vidare.

Den här rapporten undersöker hur de två stora svenska partierna har hanterat frågor om representativitet i två uppmärksammade fall: Omar Mustafa och Abdirizak Waberi. I det följande avsnittet diskuteras innebörden av identitetspolitik och varför det är ett dåligt vägval. Därefter följer två avsnitt som redovisar Socialdemokraternas agerande gentemot Mustafa, respektive Moderaternas agerande gentemot Waberi. Detta följs av ett avsnitt om identitetspolitik utanför de etablerade partierna.

Identitetspolitik och representativitet

Identitetspolitik som begrepp uppstod på 1970-talet och fick sitt stora genombrott i den akademiska litteraturen mot slutet av 1980-talet. Med en bred definition kan man säga att identitetspolitik inrymmer alla former av politisk mobilisering som sker på grundval av kollektiva identiteter. Mot etablerade föreställningar om att idéer (liberalism, socialism, konservatism) eller materiella intressen (arbetare, löntagare, jordbrukare) ska ligga till grund för politisk organisering (i Sverige kan V och FP betraktas som traditionella idépartier, och S och C som traditionella intressepartier) formulerades idéer om att gruppidentitet skulle vara en överordnad eller likvärdig grund för politik.

Utifrån ett identitetspolitiskt ideal bör exempelvis ett parlaments sammansättning överensstämja proportionellt med befolkningens sammansättning i fråga om kön, etnicitet, sexuell läggning och religion. I takt med samhällets ökande mångfald har det alltså ställts ökande krav på att dessa grupper ska finnas representerade i de politiska församlingarna.

Identitetspolitiken bygger även på antagandet att det finns ett stort kollektiv, en majoritet, som innehar det mesta av makten och en uppsättning privilegier, och genom dessa upprätthåller olika förtryckande normer. Vithetsnorm. Heteronorm. Medelklassnorm. I förhållande till dessa normer finns olika marginaliserade grupper – den Andre. Därför behövs politik som går ut på normkritik, menar förespråkarna. Och man behöver kvoter för de marginaliserade för att utjämna normens makt, eftersom dessa inte kommer att släppa ifrån sig makt självmant. I den identitetspolitiska rättvisans namn räknar man kroppar efter etnicitet, kön, religion, sexuell läggning etcetera. Politik reducerad till matematik. Som politisk metod blir kvotering ett naturligt, och nödvändigt, steg för att bryta majoritetens och normens makt.

Identitetspolitik kan diskuteras på flera nivåer. Sedan 1990-talet har det, framförallt i den anglosaxiska världen, förts en intressant politisk-filosofisk debatt om vilken plats gruppidentiteter har i demokratin och huruvida exempelvis kvotering och sär rättigheter kan försvaras utifrån exempelvis en liberal utgångspunkt.³ Det finns också en debatt som handlar om effekter av identitetspolitik i praktiken, det vill säga huruvida minoritetsgrupper har gynnats eller missgynnats av de olika policyvarianter som har införts.

Följaktligen kan också kritiken mot identitetspolitiken handla om såväl filosofiska invändningar som ifrågasättande av policyns effektivitet. I det här sammanhanget ska jag enbart fokusera på identitetspolitikens tillkortakommanden som ideal för representativ politik.

3 Se till exempel Barry (2001), Malik (2009), Appiah (2005).

GEMENSAM IDENTITET ÄR INTE GEMENSAMT INTRESSE

Utgångspunkten för all identitetspolitik är att gemensam identitet också skapar gemensamma politiska intressen. Det behövs kvinnor för att förverkliga kvinnors intressen, det behövs svarta för att förverkliga svartas intressen och så vidare. Men i förlängningen av detta resonemang ligger också tanken att intressen inte kan vara överlappande mellan identitetsgrupper. Kvinnors intressen kan inte vara gemensamma med mäns, svartas intressen skiljer sig från vitas och så vidare.

Detta är en problematisk tankegång. Med en sådan logik kan man säga att Jonas Sjöstedt främst representerar vita män och en politiker som Rossana Dinamarca främst representerar icke-vita kvinnor. Med ett sådant resonemang märker man direkt att det blir en skillnad på vilka medborgare som i främsta hand tillåts representeras som individer och vilka som främst representeras som kollektiv. Denna identitetspolitik står i motsättning till tanken att det är medborgarnas åsikter, ideologier och intressen som ska representeras, snarare än deras religion, etnicitet eller kön.

Identitetspolitik handlar i praktiken om att söka upp särskilda talespersoner och representanter för kollektiv för att söka tillträde till dessa samt eftersträva deras representation i partipolitiken. Det är därför viktigt att understryka att identitetspolitik främst handlar om en ideologi, inte om identitet. Det handlar om att göra anspråk i en identitets namn. Inte om att faktiskt representera mångfalden som människor med en viss identitet har. Muslimer har inte bara ett intresse, lika lite som kvinnor, homosexuella eller funktionshindrade har det.

”TAKE ME TO YOUR LEADER”-POLITIK

Resultatet av strävan efter att representera grupper som uppfattas som marginaliserade blir ofta att man börjar med en ”take me to your leader”-politik. Politiker söker ofta talespersoner för grupper som de anser behöver språkrör, i stället för att själva tilltala dessa medborgare direkt.

Statsvetaren Brian Barry har använt begreppet ”etnokulturella entreprenörer”⁴ och statsvetaren Michael Saward talar om en ”surrogatrepresentation”⁵ för att fånga detta fenomen. Utgångspunkten är att samhällsklimatet kräver att vissa grupper behöver särskilda talespersoner, eller ”community leaders”.⁶ Det handlar om grupper som ofta har lägre sysselsättning, inkomst och förmögenhet, och dessutom ofta är invandrade eller minoriteter på annat sätt.

Därför har en uppsjö organisationer som säger sig föra olika grupper talan sett dagens ljus, och politiker kan på så sätt säga att de har kontakt med den och den gruppen. Vanliga medborgare får nöja sig

4 Barry (2001, sid 21).

5 Saward (2009).

6 Malik (2009, sid 128).

med vasedeln, medan andra dessutom får särskild representation av "autentiska" talespersoner som gör anspråk på att företräda dem. Gruppstillhörigheten blir en röd matta in i maktens korridorer. Detta skapar en bild av samhället som bestående av olika stammar, och samhället blir en mosaik av väl avgränsade och hermetiskt slutna kollektiv.

Det är viktigt att inte förväxla det identitetspolitiska representativitetsidealet med idealet att alla ska kunna delta och konkurrera på lika villkor oavsett kön, sexuell läggning eller etnicitet. Det är givetvis ett eftersträvansvärt mål. Arbetet för att minska rasism, fördomar och diskriminering är helt nödvändigt i en fungerande demokrati. Men då handlar det om att minska hindren för individer att delta på lika villkor i samhället. Inte om att förläna grupper särskilda rättigheter och undantag. Den typen av identitetspolitik innebär nämligen ofta att friheten inom grupper minskar. Upprätthållandet av skillnader mellan grupper innebär påtvingad enhetlighet inom dem.

ÄKTA OCH OÄKTA REPRESENTANTER

Kultur representerar inte bara skillnad mellan grupper, utan även utplåningen av skillnad inom en grupp. Skillnad mellan grupper upprätthålls genom intern disciplinering. Bara då kan man uppnå autenticitet. Det är med den logiken som flera debattörer i Sverige, antingen utrikesfödda eller barn till utrikesfödda, har anklagats för att vara en "onkel Tom", "husneger", "oreo" eller "husblatte"⁷. Detta för att de inte har representerat sin "autentiska" identitet och därmed anses ha svikit sina objektiva gruppintressen. På ett sätt likt vad marxister kallar "klassförrädare", men också en version av vad rasister kallar "rasförrädare". Lenin talade om det objektiva klassintresset.

Människor som förnekar detta anses leva med ett "falskt medvetande". Dessa är omedvetna och behöver därför medvetandegöras, enligt marxismens logik. I dag har denna tanke fått ny kostym i de många marginaliserade gruppernas objektiva intresse av att utmana vad som uppfattas som en förtryckande majoritet, enligt identitetspolitikens förespråkare. Detta är vad Adam Cwejman har kallat för "välviljans

7 Exempelvis kallades Jasenko Selimovic "husblatte" i samband med att han svarade Jonas Hassen Khemiris debattartikel "Bästa Beatrice" (SvT Debatt, 27/3 2013, <<http://debatt.svt.se/2013/03/27/att-stampla-selimovic-som-husblatte-bekraftar-rasisternas-logik/>>). Även rapparen Carlito pratar om husblattar som "makten använder sig av dem just för att kunna diskriminera andra med utländsk härkomst" (*Gaffa*, 10/2 2013, <<http://gaffa.se/artikel/68975>>). Ett tidigare exempel är när Mauricio Rojas kallades husblatte av Carlos Rojas Beskow (*Metro*, 30/3 2005). I samband med en debatt om rasism twittrade Fatima Doubakil, bland annat styrelseledamot i Muslimska Mänskliga Rättighetskommittén (MMRK) och initiativtagare till hijabuppropet, till författaren Qaisar Mahmood, att "du tar alla chanser du får att försvara den vita hegemonin. Du vet vad man kallar folk som du?", (@fatimadoubakil, 24/4 2012). Författaren Kurdo Baksi kallade dåvarande integrationsminister Nyamko Sabuni för "det perfekta alibi" i september 2007 (<<http://www.dn.se/kultur-noje/kultur-debatt/regeringens-perfekta-alibi/>>). Det gjorde även Masoud Kamali år 2006 (*Arena*, 1/12 2007). Även ledarskribenten Sakine Madon har kallats "blattealibi" av vänsterpartisten Thaher Pelaseyed (<<http://www.expressen.se/ledare/sakine-madon/sakine-madon-blundante-for-vansterrismen/>>).

rasism”⁸, där människor bara anses kunna representeras av medlemmar ur sin egen grupp. Det är också kärnan i en rasistisk världsbild. På så sätt omöjliggörs tanken om gemensamma mål att sträva mot, eftersom politiken reduceras till ett antagonistiskt nollsummespel mellan grupper. Det underminerar själva idén om ett gemensamt samhälle.

När politiker söker efter så kallade autentiska talespersoner hamnar de därför fel, och inte så sällan i knät på organisationer som säger sig företräda breda grupper men i själva verket inte gör det. Själva tanken om autenticitet bör kasseras eftersom den bygger på tanken om att människor bär på oföränderliga essenser som kan representeras olika väl.

Det finns många exempel från Europa på hur vissa muslimska intressegrupperingar har givits en halvofficiell status, och därigenom fått legitimitet för sina anspråk på att representera alla muslimer. Detta är idén bakom Conseil Français du Culte Musulman i Frankrike, La Consulta per l’Islam italiano i Italien, Islamkonferenz i Tyskland, och försöket i Storbritannien att få ledarskapet i The Muslim Council of Britain⁹ att bli mer moderata i sina uttalanden¹⁰. Samma strategi på alla platser, men med få lyckade resultat. Förhoppningen är att man ska göra muslimerna mer integrerade, men effekten kan ibland bli den motsatta, att man anpassar sig till en radikal tolkning av islam i en naiv önskan att vara tolerant. Och genom att samarbeta med dem och ge dem offentliga medel får dessa organisationer mer inflytande. Jag kommer främst ta exempel från Storbritannien nedan.

I jakten på autentiska talespersoner för brittiska muslimer började de brittiska medierna kalla Council for British Muslims (grundat 1992) för det ”Muslimska parlamentet”. Medierna använde sig av en identitetspolitisk logik där de helt enkelt köpte organisationens anspråk på att representera muslimer. Parlamentet gick in för ”att förse muslimerna med egna och särpräglade islamiska institutioner för att tillgodose deras behov oberoende av den brittiska staten och lokala myndigheter”. Det ”sökte avskräcka muslimer från att gå in i politikens huvudfåra eller ens rösta i valen”. I stället ville det skapa en ”icke-territoriell islamisk stat i Storbritannien”.¹¹

Vissa politiker uppfattade dem som alltför konfrontatoriska och Michael Howard, då konservativ inrikesminister, riktade 1992 en uppmaning till muslimer att bilda ett ”representativt organ” som han kunde ”stödja och erkänna”. Även Labour hade åtminstone sedan 1980-talet letat efter röster att ersätta den eroderande vita arbetarklassrösten.¹² Efter några organisatoriska svängar bildades så Muslim Council of Bri-

8 Cwejman (2012).

9 Som har en islamistisk kärna, särskilt inspirerade av särskilt Jamaat-e-Islami (vars främste ideolog länge varit Mawdudi) men även Muslimska brödraskapet. Malik (2009, sid 134); Vidino (2010, sid 122).

10 Malik (2009).

11 Malik (2009, sid 131).

12 Vidino (2010, sid 123).

tain (MCB) år 1997. De accepterades brett av både politiker och medier som autentiska språkrör för alla Storbritanniens muslimer. Dåvarande inrikesministern Jack Straw från Labour uppvaktade tidigt MCB i hopp om att vinna muslimska röster.¹³

”Vem har valt dem?” frågade en av de tillfrågade muslimerna i en opinionsundersökning om hur väl Muslim Council of Britain representerade brittiska muslimer. ”Vem har satt dem där? Jag vet inte. Jag vet inte ens vilka de är”.¹⁴ I samma opinionsundersökning var det endast 4 procent av de tillfrågade brittiska muslimerna som tyckte att MCB representerade dem, och bara 12 procent upplevde att MCB företrädde deras politiska åsikter.

Som ekonomipristagaren Amartya Sen har sagt: ”Varför skulle en brittisk medborgare som råkar vara muslim vara tvungen att förlita sig på andliga ledare och andra personer i den religiösa komuniteten för att kommunicera med landets premiärminister?”¹⁵

Det är alltså viktigt att understryka att de muslimska organisationer och förbund som regeringar i Storbritannien ofta närmar sig inte alls representerar brittiska muslimer.¹⁶ De säger gärna att de gör det, för att framstå som viktigare. De flesta av de muslimska förbund som den brittiska regeringen samarbetar med har som regel influerats av, domineras av, eller är täckorganisationer för Muslimska brödrskapet eller Jamaat-e-Islami. Det menar sociologen Chetan Bhatt vid Goldsmiths College vid London University, som är en expert på religiös extremism.¹⁷ De har en islamistisk agenda, och representerar inte de brittiska muslimerna i någon större utsträckning, enligt Bhatt.

Det brittiska exemplet illustrerar tydligt identitetspolitiken. Politiker och beslutsfattare ser sig om efter ett sätt att skaffa en viss grupps röster, och några talespersoner gör anspråk på att representera en hel grupp. I det här fallet var det MCB som gjorde anspråk på att tala för hela den muslimska komuniteten, och det var den rollen som de fick spela. Politiker skapar, i god tro, en incitamentsstruktur som vissa sedan fogar sig i. Om det finns en efterfrågan efter representanter, personer som passar ”profilen”, då kommer vissa ställa sig i kö och göra anspråk på att vara just dessa representanter.

Låt muslimer representeras som de medborgare de är, varken mer eller mindre. Men tyvärr tycks det motsatta förhållningssättet vara på frammarsch. Tanken att vissa grupper har särskilda rättigheter, medan andra får finna sig i att endast representeras på vanligt sätt av politiker, går rakt emot den demokratiska tanken att majoriteten ska styra sig själv.

13 MCB, pressmeddelande 2/12 1998, <<http://www.mcb.org.uk/media/archive/newso21298.html>>.

14 Malik (2009, sid 135).

15 Sen (2006, sid 78).

16 Se till exempel Vidino (2013); Bright (2006); Malik (2009).

17 Bright (2006, sid 25).

Det identitetspolitikens entreprenörer gör anspråk på är en genväg till representation, som kringgår medborgarnas dom i form av val. Den tysta majoriteten fråntas på så sätt delar av sitt legitima demokratiska inflytande över politikens utformning. Den tysta majoriteten är den grupp av befolkningen som inte uttalar sig i den offentliga debatten, inte organiserar sig nämnvärt och som regel saknar självutnämnda talespersoner. Det är värt att understryka att medborgartanken bygger på en outtalad idé om att man delar samma moraliska universum. Dagens identitetspolitiker har en radikalt annorlunda syn på demokratin.

Samtidigt tenderar politiker och beslutsfattare att dela upp muslimer i olika grupper. Inte minst i sammanhanget av diskussioner om jihadistisk terrorism görs återkommande en åtskillnad mellan ”goda” och ”onda” muslimer. Därför är man angelägen om att hitta ”vanliga” muslimer att samarbeta med. Islamologen Johan Cato har i sin avhandling *När islam blev svenskt* (2013) visat hur svenska riksdagsledamöter och olika utredningar skiljer på ”vanliga” muslimer respektive extrema muslimer, moderata muslimer och radikala muslimer och så vidare.¹⁸ Det gäller även i många andra europeiska länder där man sällan låter islam eller muslim stå helt neutralt på egen hand, utan ofta lägger till olika epitet som moderat, god, mainstream, extrem eller radikal, för att tydliggöra vilken islam eller vilka muslimer som åsyftas.

År 2006, inför årsdagen av terrorattentaten den 7 juli, fick dåvarande premiärministern Tony Blair kritik för att han inte hade gjort något av de många idéer som framlagts om hur man kunde motverka terrorism. Blair svarade genom att lägga skulden hos muslimerna själva, och avsäga regeringen ansvar. Problemet var enligt Blair att måttfulla muslimer inte hade tagit tillräckligt med ansvar för att avslöja extremisterna i sina egna led. ”Regeringen kan inte själv gå och utrota extremismen i dessa minoritetsgrupper”, sa Blair till ett samordningsutskott bestående av tongivande parlamentsledamöter. ”Jag är inte den rätte att gå in i den muslimska komuniteten och förklara för dem att detta extrema synsätt inte är islams sanna ansikte.”¹⁹

I den efterföljande debatten var det så gott som ingen som ifrågasatte detta uttalande. Enighet tycktes råda om att premiärministern inte kunde tala med muslimer för att motverka extremism, trots att dessa var brittiska medborgare. Muslimerna framställdes som en helt avskärmad grupp med egna spelregler. Argumentet bakom var att endast ”autentiska” muslimska företrädare kunde utmana extremismen bland brittiska muslimer.

Detta är ett tydligt exempel på vad som sker när man låter identitetspolitikens logik styra tänkandet. Muslimer framställs då som något utöver vanliga medborgare, som icke-muslimer inte kan få kontakt med

18 Cato (2013, sid 213).

19 Citerad i Malik (2009, sid 126).

eller resonera med. Det var därför som den brittiska regeringen kände sig nödgad att bedriva kohandel med muslimska organisationer.²⁰

I Sverige efter terrorattaken i Stockholm i december 2010 skrev Erik Ullenhag snabbt en debattartikel som publicerades på DN Debatt: ”Självordsbombaren i Stockholm och hans avskyvärda handlande före jul riskerar att leda till att hundratusentals svenskar misstänkliggörs och tillmäts en kollektiv skuld. Detta är oacceptabelt och därför har jag i dag bjudit in företrädare för det muslimska Sverige för att samtala om hur vi ska motverka den islamofobi som kan följa i hans spår.”²¹

I samma andetag som Erik Ullenhag tog avstånd från terrorismen sådde han tanken att de muslimska företrädarna på något sätt hade med saken att göra. Dessutom kan man fråga sig vilka dessa muslimska företrädare egentligen företrädde? Företrädde inte Ullenhag de svenska muslimerna som alla svenska medborgare genom att vara minister? Genom den här typen av handlanden och yttranden ges ett utrymme för etnokulturella entreprenörer, vars logik bygger på att det finns andra klassens medborgare som behöver särskilda talespersoner, som dock inte är folkvalda. Det är när politiker ser sig om efter någon som kan representera muslimer som incitament skapas för den här sortens representationspolitik. Muslimerna görs genom representationspolitiken till en annan, från majoriteten, fränskild grupp vars tillgång till samhället och politiken regleras genom representanter.

Både Tony Blair och Erik Ullenhag verkar ha omfamnat tanken att en viss minoritetsgrupp, i det här fallet muslimer, är så avvikande att den behöver en särskild och annorlunda behandling.

²⁰ Ibid (sid 126).

²¹ Återgivet i Cwejman (2012, sid 35).

Socialdemokraterna och Omar Mustafa

Omar Mustafa blev i april 2013 invald i Socialdemokraternas partistyrrelse. Mustafa hade en bakgrund inom Socialdemokraterna i Stockholms stad, där han satt som ersättare i distriktsstyrelsen. Och sedan två år tillbaka ordförande för Islamiska förbundet i Sverige (IFIS). Valet av Mustafa väckte snabbt reaktioner och kom att bli en av 2013 års mest uppmärksammade politiska ”affärer” i Sverige.

”Det går inte att vara förtroendevald i Socialdemokraterna om man inte fullt ut kan stå upp för partiets värderingar om människors lika värde och jämställdhet mellan kvinnor och män”, sade Stefan Löfven till TT på lördagen 13 april 2013.²² ”Det är värderingar som vi bygger hela vår politik på. Det är okränkbart.” Senare på kvällen samma dag avgick Omar Mustafa. I ett uttalande skrev han att ”partiledningen menar att man inte kan förena ett partiuppdrag och ett uppdrag i det muslimska civilsamhället. Partiledningens uppfattning är inte bara beklagligt, det är även en skrämmande signal till muslimer och andra troende socialdemokrater.”

En märklig signal. Har man problem med Omar Mustafas eller Islamiska förbundets värderingar, då har man problem med alla muslimer, med alla troende. Det var i alla fall vad Omar Mustafa ville göra gällande. Men andra i partiet, utöver partiledaren Stefan Löfven, var inte beredda att hålla med. Socialdemokraten Nalin Peggul, som själv är troende muslim, menade att majoriteten av svenska muslimer inte alls representerades av Islamiska förbundet: ”I Sverige utgör de islamistiska muslimerna en minoritet. Men de är väldigt föreningsaktiva och kämpar målmedvetet för att deras organisationer ska uppfattas som breda muslimska rörelser. I själva verket uppfattas de av de flesta muslimer i Sverige som en liten och extrem religiös sekt.”²³

Flera andra svenska muslimer kritiserade tillsättningen av Omar Mustafa, bland annat på debattsajten Newsmill.²⁴ Även socialdemokrater engagerade i hbt-frågor ville ha besked av Omar Mustafa om hur han såg på deras frågor.²⁵

Enligt Teres Lindberg i Socialdemokraternas valberedning handlade valet av Omar Mustafa om att ”Omar har en profil som ingen annan har i vårt parti. Vi har inga på central nivå som är aktiva muslimer.”²⁶ I en intervju med Expressen sade Veronica Palm att Omar Mustafa kun-

22 Återgivet i *Aftonbladet*, 13/4 2013, <<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article16594387.ab>>.

23 ”Mustafa representerar inte Sveriges muslimer”, DN Debatt, 18/4 2013, <<http://www.dn.se/debatt/mustafa-representerar-inte-sveriges-muslimer/>>.

24 Bahareh Andersson, Utnämningen av Omar Mustafa ett svek mot Sveriges kvinnor, Newsmill; Evin Baksi, Mustafas värderingar strider mot allt vad vi socialdemokrater står för, Newsmill.

25 Lars Gärdfeldt, Omar Mustafa måste bekänna färg i homofrågan, Newsmill.

26 *Expressen*, 11/4 2013, <<http://www.expressen.se/nyheter/har-ar-motet-som-s-inte-vill-talam/>>.

de ta med sig en erfarenhet ”som saknas på nationell nivå”.²⁷ Enligt Lindberg ville Socialdemokraterna alltså ha en muslim, av representationskäl. Och då var delar av Socialdemokraterna beredda att acceptera en ordförande för Islamiska förbundet, trots att det finns mängder av muslimer som inte vill bli representerade av varken IFIS eller Omar Mustafa.

Omar Mustafa hade alltså en mycket kort period som suppleant i Socialdemokraternas partistyrelse. Under en knapp vecka i april 2013 hann Mustafa bli invald i partistyrelsen söndagen den 7 april, efter krav på det avgå som ordförande i Islamiska förbundet (IFIS), och till sist helt lämna det socialdemokratiska partiet lördagen den 13 april. Men Omar Mustafa hade varit aktiv sedan åtminstone 2010 som socialdemokrat. Anledningen till att han kom med i partistyrelsen var för att Stockholms arbetarekommun, alltså styrelsen för Socialdemokraterna i Stockholms stad, hade nominerat honom. I april 2012, exakt ett år innan affären med partistyrelsen, valdes Omar Mustafa in i styrelsen för Stockholms arbetarekommun. Då hade han varit ordförande för IFIS i över ett år, innan dess var han ordförande för Sveriges unga muslimer i ett år 2010. Det var riksdagsledamoten Veronica Palm, som är långvarig ordförande för Stockholms arbetarekommun, som var involverad i Mustafas båda nomineringar.

I en intervju med Expressen i samband med Omar Mustafas avgång från partistyrelsen uppgav Palm att hon gjort en granskning av Mustafa redan före nomineringen till den nationella nivån.²⁸ Trots det verkar Palm i denna granskning haft överseende med kontroversiella delarna av Omar Mustafas gärning. I samma distrikt finns tunga socialdemokratiska namn som Ylva Johansson och Anders Ygeman, som redan satt i partistyrelsen men fick sluta där i samband med att Omar Mustafa nominerades i april 2013. Håkan A Bengtsson på Dagens Arena beskriver det som att ”ett slukhål” hade öppnats under dem.²⁹

Varför tillsattes Omar Mustafa medan Ygeman och Johansson åkte ut? Ingen utanför Socialdemokraternas innersta kärna vet säkert. Men mitt i centrum av allt stod Veronica Palm. Vilka var då de kontroversiella delarna av Mustafas bakgrund?

”En riktig bra happening”, twittrade Veronica Palm den 29 mars 2013.³⁰ Då befann hon sig på de Muslimska familjedagarna på Stockholmsmässan, som arrangerades av Islamiska förbundet, studieförbundet Ibn Rushd och Sveriges unga muslimer (SUM).

27 *Expressen*, TV 13/4 2013, <<http://www.expressen.se/tv/nyheter/politik/har-svarar-veronica-palm-om-omar-mustafa/>>.

28 *Ibid.*

29 *Dagens Arena*, 12/4 2013, <<http://www.dagensarena.se/opinion/trillade-ylva-johansson-nedi-ett-slukhal/>>.

30 Twitter, 29/3 2013, <<https://twitter.com/veronicapalm/status/317692371288608769>>.

Som talare var två kontroversiella talare inbjudna: Azzam Tamimi och Yvonne Ridley.³¹³²³³³⁴ Tidigare har Tamimi sagt att "Israel är en cancer" och på sin hemsida skriver han att "amerikanska politiker är beroende av judiska pengar för att lyckas". Tamimi hade även tidigare varit inbjuden till familjedagarna i december 2011, ett år efter att Omar Mustafa blev ordförande för Islamiska förbundet, och det finns bildbevis på att både Mustafa och Abdirizak Waberi lyssnade på Tamimis tal.³⁵

Yvonne Ridley säger bland annat att sionister har tentakler överallt och kontrollerar västvärldens medier.³⁶ Det betyder inte att Ibn Rushd, SUM eller IFIS står bakom dessa eller liknande yttranden. Inte heller att Omar Mustafa, eller Abdirizak Waberi gör det. Men den här sortens talare har flera gånger dykt upp i sammanhang där IFIS är inblandade, vilket tyder på att IFIS har ett slapp förhållningssätt till extrema och i vissa fall rasistiska åsikter. Veronica Palm närvarade alltså där, samt gjorde en granskning av Omar Mustafa redan innan nomineringen, ändå framställde hon sig som ovetande. Såg man mellan fingrarna för att man, som Teres Lindberg påstod, ville ha en aktiv muslim på central nivå?

Bland de som kritiserade hur Socialdemokraterna hanterade Mustafa fanns naturligtvis Islamiska förbundet. Amin Kharraki skrev för Islamiska förbundets räkning på Aftonbladet debatt³⁷ om hur islamofob rapporteringen om Omar Mustafa hade varit – en ståndpunkt han hade fört fram i både SVT:s Agenda och Debatt vid tidigare tillfällen. Statsvetaren Marie Demker hade en liknande tankegång och jämförde det som hände Omar Mustafa med Dreyfusaffären i Frankrike (1894–1906). Då var det antisemitism som gjorde att den judiske officeren Dreyfus misstänkliggjordes, nu var det islamofobi som får socialdemokrater att misstänkliggöra Omar Mustafa, ansåg Demker.

Både Kharraki och Demker, liksom företrädare för det socialdemokratiska förbundet Tro och solidaritet, valde att rama in konflikten till att handla om islam, men gjorde sig själva skyldiga till att klumpa ihop den heterogena gruppen muslimer till en enda homogen massa. För att acceptera islamofobi som förklaringsmodell behöver man nämligen

31 "Kritiserad socialdemokrat valdes in i partistyrelsen", *Expo*, 8/4 2013, <http://expo.se/2013/kritiserad-socialdemokrat-valdes-in-i-partistyrelsen_5821.html>.

32 Andra närvarande var islamologen Mattias Gardell, Kitimbwa Sabuni från Afrosvenskarnas riksförbund, och Fatima Doubakil, som är styrelseledamot i Muslimska Mänskliga Rättighetskommittén.

33 Tamimi har även förhålligt palestinska självmordsbombare (BBC-programmet *Hard Talk*, 2004). Redan 2005 kritiserades den socialdemokratiska broderskapsrörelsen, numera Tro och Solidaritet, efter att de bjudit in Tamimi till en konferens (*Expressen*, 22/3 2007). Samma år talade han även för Sveriges unga muslimer (SUM). Yvonne Ridley har uttryckt stöd för Hamas och allsköns terroristledare inom al-Qaida. (Ridley är även medgrundare till Respect, som hon sagt att hon garanterar ska vara fritt från sionister), Lundberg (2013, sid 380).

34 *Expo*, 15/4 2013, <http://expo.se/2013/yvonne-ridley-i-samrore-med-judehatare_5840.html>.

35 *Expressen*, 11/4 2013, <<http://www.expressen.se/nyheter/har-ar-motet-som-s-inte-vill-tala-om/>>.

36 Lundberg (2013, sid 380).

37 *Aftonbladets* debattsida, 24/4 2013.

anse att Islamiska förbundets anspråk på att vara representanter för islam i Sverige är legitimt. Bara i så fall går det att framställa kritik mot Islamiska förbundets inbjudningar och Omar Mustafas yttranden som en kritik av muslimer mer generellt. Det tjänar Islamiska förbundet på, eftersom de gärna vill framstå som talespersoner för en mycket större grupp muslimer än de medlemmar de faktiskt har. Det betyder givetvis inte att det inte förekom muslimfientliga uttalanden under Omar Mustafa-affären. Men den huvudsakliga kritiken bestod av rimliga och sakliga frågor.

Moderaterna och Abdirizak Waberi

Har Moderaterna låtit Abdirizak Waberi sitta kvar på grund av representationstänkande? Det går inte att säga utom alla tvivel utifrån de yttranden och källor jag har tagit del av. Har Moderaterna kompromissat med sina värderingar när de låtit Waberi representera partiet? Det beror på hur trovärdig man anser att Waberi har varit i det pudlande han gjort de senaste åren.

Samtidigt som Omar Mustafa blev socialdemokrat 2010 valdes hans företrädare som ordförande i IFIS, Abdirizak Waberi, in i riksdagen för Moderaterna. Waberi kom in i riksdagen tack vare personröster. I Göteborg fick han fler röster än Reinfeldt, och han fick femte högsta antalet personröster av alla kandidater inom Moderaterna. I riksdagen har han hållit en låg profil. Han har endast deltagit i tre debatter. En gång om finanskrisen (4 november 2010), en gång om grekiska nazister (10 maj 2012) och en gång om explosiva ämnen (11 april 2013). Han har lagt fram 16 motioner varav 9 själv. Så gott som alla i okontroversiella ämnen.

Men ett år innan han ställde upp till val för Moderaternas räkning var Abdirizak Waberi med i SVT-dokumentären *Slaget om muslimerna* av Evin Rubar (2009). ”Islam har bara en tolkning”, slog Abdirizak Waberi fast där. ”Det står klart och tydligt i Koranen.” I samma dokumentär gav Waberi uttryck för en rad åsikter som knappast rimmar särskilt väl med Moderaternas värderingar. Kvinnor ska inte ta män i hand, kvinnor bör vara beslöjade, musik som uppmuntrar till dans är fel, äkta män får slå sina fruar, män och kvinnor ska inte vara ensamma tillsammans i rum, män får ha fyra fruar, samt att han själv gärna skulle vilja leva i en muslimsk stat styrd av sharia.³⁸

Det framgår att Abdirizak Waberi inte bara ser islam som en privat tro, utan som ett totalt sätt att leva – det gäller socialt, privat, ekonomiskt och lagmässigt. Kritiken efter programmet blev massiv. I en intervju i Svenska Dagbladet slog Waberi ifrån sig kritiken med att det handlade om att smutskasta islamiska organisationer.³⁹

Under julhelgen 2010 anordnade Islamiska förbundet en konferens i tre dagar med drygt 1 800 besökare.⁴⁰ En av de inbjudna talarna var Salah Sultan, som bland annat sagt att judar i samband med påsk tappar kristna på blod och använder det för att baka sitt osyrade bröd. Han har även gjort uttalanden om att använda judiskt blod som dryck, anser att USA ligger bakom 11 september-attackerna, och hyllat Usama

38 Liknande åsikter hade han även gett uttryck för i en intervju i *Ottar* tre år tidigare (*Ottar*, 12/6 2006), <<http://www.rfsu.se/sv/Sex-och-politik/Ottar/Ottar-arkivet/Ottar-2006/Ottar-nr-2-2006/Med-koranen-i-klassrummet/>>.

39 Muslimsk politiker ifrågasatt, *Svenska Dagbladet*, 14/12 2009, <http://www.svd.se/nyheter/inrikes/politik/valet2010/abdirizak-waberi-muslimsk-politiker-ifragasatt_3934667.svd>.

40 *Dagens Nyheter*, 25/3 2011, <<http://www.dn.se/sthlm/antisemitisk-talare-bjods-in-av-islamiska-forbundet/>>.

bin Ladens närstående Abd Al-Majid Al-Zindani.⁴¹ Kritiken som fördes fram slog Omar Mustafa, som just tagit över ordförandeposten, ifrån sig med att det rörde sig om kritik från islamofober.⁴²

Även Abdirizak Waberi slog ifrån sig kritiken. Och till DN sade han att han var ”förvånad över hur han [Sultan] uttrycker sig. Vi har bjudit in honom i god tro.” Ändå hade Salah Sultan presenterats som världskänd i reklamvideon som IFIS gjort. Samtidigt antog Waberi en teori om att judar och antisemiter är lika goda kålsupare när han utvecklade sitt svar: ”Vi vet att både judar och araber säger dumma saker om varandra. För vissa arabiska palestinier är judarna demoner. För vissa judar är araberna demoner, det kan man höra på vad ortodoxa i Israel säger”.⁴³

En annan bestickande kritik rör att Abdirizak Waberi sagt om Yusuf al-Qaradawi, som anses vara Muslimska brödraskapets chefsideolog. I Evin Rubars dokumentär sade Waberi att han ”respekterar Qaradawi för han är en stor lärd person. Och när det handlar om islam så är han mycket, mycket kunnigare än jag är och alla som är på Islamiska förbundet i Sverige.”

Qaradawi är populär, men kontroversiell. Qaradawi har gjort många extrema och antisemitiska uttalanden⁴⁴, bland annat att Hitler var guds straff mot judarna. Han stöttar även Hamas, Islamiska jihad och Hizbollah. Han har även delat ut fatwor som tillåter kvinnor att utföra självmordsattacker, och varit så storsint att han tillåtit dem undantag för hijabkravet under självmordsuppdrag.⁴⁵ Qaradawi uppmuntade även revolter (insurgent attacks) mot amerikanska och brittiska trupperna i Irak. På sin hemsida skrev han 2008 att han var ”the enemy of Israel and the Mufti of martyrdom operations”.⁴⁶

I motsats till sitt rykte om att vara en moderat uttolkare av islam, visar Qaradawi gång på gång hur radikal han i realiteten är, i sitt förespråkande av självmordsattacker och sin ideliga antisemitism. I en debatt i Sveriges Radio 2010 sa Omar Mustafa att Yousef Al-Qaradawi ”ofta är väldigt balanserad i sin retorik”. Mustafa ”gillar” även Al-Qaradawi på Facebook.⁴⁷

41 The Global Muslim Brotherhood Daily Report, 9/8 2012, <<http://globalmbrreport.org/?p=6647> och <http://inslag.se/journal/2013/4/19/kallkritik-och-broderskapsrorelsen.html>>.

42 *Newsmill*, 30/3 2011.

43 *Dagens Nyheter*, 25/3 2011, <<http://www.dn.se/sthlm/antisemitisk-talare-bjods-in-av-islamiska-forbundet/>>.

44 ”Genom historien har Allah skickat folk att straffa dem [judarna] för deras korruption. Den senaste bestraffningen utfördes av Hitler. Genom allt han gjorde – även om de har överdrivit på den punkten – lyckades han sätta dem på plats. Detta var deras gudomliga bestraffning. Må Allahs vilja ske, så att den rättroendes hand får göra jobbet nästa gång.” Citerad i Lundberg (2013, sid 189).

45 Berman (2011, sid 188).

46 *Ibid*, sid 189.

47 *Expo*, 8/4 2013, <http://expo.se/2013/kritiserad-socialdemokrat-valdes-in-i-partistyrelsen_5821.html>.

När Mats Skogkär, på Sydsvenskans ledarsida, kritiserade Abdirizak Waberi för hans yttranden om Qaradawi replikerade Waberi⁴⁸ att han inte delar Qaradawis syn i alla frågor men att han gillar ”Qaradawi när han är för dialog och samarbete mellan religionerna, när han uppmanar muslimerna att integrera sig i samhället, och jag uppskattar att han arbetar för demokrati”.

Mellan 1998 och 2010 var Abdirizak Waberi rektor för Römosseskolan, en muslimsk friskola i Göteborg. Under hans tid som rektor pågick missförhållanden som Skolinspektionen rapporterat om.⁴⁹

Missförhållandena rörde bland annat lärare som var våldsamma mot elever och blundade för att pojkar kränkte flickor på skolan. Dessutom ingick obligatorisk bön på schemat, trots att den typen av konfessionella inslag är förbjudet enligt skollagen. Flickor som hade menstruation fick heller inte delta i islamundervisningen. Uppseendeväckande är också att betygssättningen var godtycklig och skev. Bland annat hade samtliga pojkar som gick ut nian 2010 fullständiga betyg och var därmed behöriga att söka till gymnasiet. En hög siffra jämfört med pojkars snittbetyg. Däremot gick det sämre för skolans flickor, där endast 71 procent gick ut med fullständiga betyg. I regel förhåller det sig tvärtom på svenska skolor.

Även om Abdirizak Waberi inte har blivit någon ”affär” på samma sätt som Omar Mustafa, väcker hans engagemang i Moderaterna samma frågor. Han svarar mycket sällan på frågor om sina åsikter gällande frågor han uttalade sig om 2009 i Rubars dokumentär. Han håller låg profil offentligt. I de intervjuer han har gett sedan 2009 återkommer han till att han har återgett Koranen, och inte sina egna åsikter. Orsaken till kritiken är ett enda stort missförstånd som berott på att han har varit dålig på att kommunicera.

48 ”Grundlös kritik”, replik, *Sydsvenskan*, 2/2 2011.

49 Sveriges Radio, 3/8 2011,

<<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=4628588>>.

Identitetspolitik utanför de etablerade partierna

Under debatten om *Tintin i Kongo* hösten 2012 skrev debattören Damon Rasti att det skulle behövas ett ”blatteförbund”.⁵⁰ Etniska svenskar var alltför oförstående inför hur rasismen verkade i samhället, och därför behövde ”svenskar med invandrarbakgrund organisera sig på samma sätt som kvinnor och homosexuella”. Och nyligen tog en grupp feminister och antirasister initiativ till ett forum som kallas Rummet och endast är till för så kallade icke-vita.⁵¹ Några dagar efter Omar Mustafas avgång skrev Eric Sundström på Dagens Arena att hans avgång berodde på att Mustafa inte passade in i den ”vita mallen”.⁵²

Här finns en frustration om rasism och utanförskap att ta på allvar. I Storbritannien har en idé som liknar Damon Rastis redan omsatts i ett parti. 2004 startades Respect party av George Galloway. En av de första medlemmarna var Yvonne Ridley, som Islamiska förbundet bjudit in som talare.

Partiet Respect är ett missnöjesparti på vänsterkanten, som främst representerar minoriteter i motsättning mot majoritetssamhället. Sedan upploppen på 1980-talet och Rushdieaffären 1989, har en utveckling pågått som fått många minoritetsmedlemmar att först och främst identifiera sig som minoriteter, och bara i andra hand som medborgare.⁵³ Kenan Malik har visat att Storbritannien har blivit mer tribalistiskt, vilket innebär att olika grupper håller sig på sin kant. Det har även ökat motsättningar mellan minoriteter.⁵⁴ Enligt Malik beror detta till stor del på identitetspolitiken.⁵⁵

I flera andra europeiska länder har det bildats renodlade muslimska/islamska partier, det vill säga partier som uttryckligen vänder sig till muslimer och/eller bygger sin politik på religiös grund. Dessa partier har dock än så länge haft mycket begränsad framgång. Ännu har inget muslimskt/islamskt parti vunnit mandat i något europeiskt parlament (bortsett från Turkiet) och även på lokal nivå har det visat sig väldigt svårt. Inte ens i Nederländerna, där förutsättningarna borde vara mycket goda – en stor muslimsk befolkning, en stark politisering av frågor som rör islam, ett fragmentiserat partisystem och ett helt pro-

50 Tintin-gate visar att Sverige behöver ett blatteförbund, Damon Rasti, Sveriges Television Debatt, 26/9 2012, <<http://debatt.svt.se/2012/09/26/tintin-gate-visar-att-sverige-behover-ett-blatteforbund/>>.

51 Sveriges Radio P1 Morgon, 9/1 2014, <<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1650&artikel=5751241>>.

52 ”De senaste dagarna har vi sett hur högt tonläget kan bli när en person som inte passar in i den traditionella, vita mallen tar plats i den nationella politiken”, *Dagens Arena*, 18/4 2013, <<http://www.dagensarena.se/innehall/fem-fragor-med-anledning-av-kaoset-kring-omar-mustafa/>>.

53 Goodhart (2013, sid 190).

54 Ibid, sid 189.

55 Som han kallar multikulturalism, i till exempel Malik (2009).

portionellt valsysteem – har utfallet blivit mer än något enstaka mandat på kommunal nivå, trots att det funnits flera olika partier som bildats för att mobilisera just muslimska väljare (Det nederländska muslimska partiet; Islam-demokraterna).⁵⁶ Slutsatsen av detta är uppenbar: de allra flesta muslimer föredrar precis som alla väljare att rösta baserat på ideologi eller intresse, inte identitet.

Det bör understrykas att krav på mer representation inte nödvändigtvis är en konsekvens av ökad utsatthet, utan kan också hänga ihop med ökad styrka. Identitetspolitisk representation handlar inte om att ge individer möjligheter att delta på lika villkor i en gemensam offentlighet. Det är vad Dilsa Demirbag-Sten och Per Bauhn varnande har kallat en ”refeodalisering av samhället”.⁵⁷ Gruppstillhörigheten definierar människan och medborgargemenskapen ersätts av ”en sorts federation av kulturgrupper”.⁵⁸ Men viktigare än själva grupperna som faktiskt finns, är de organisationer som säger sig företräda dem.

Men i frånvaron av muslimska partier har exempelvis muslimska församlingar kommit att bli viktiga aktörer i många utanförskapsområden och gör anspråk på att representera stora grupper. Det är när partier tyr sig till organisationer och förbund som MCB i Storbritannien och IFIS i Sverige, i hopp om att framstå som progressiva och toleranta, som det kan uppstå allvarliga problem.

Staten ska vara neutral och sekulär. Den ska inte adla vissa organisationer, i synnerhet inte religiösa sådana, det kan få oavsedda konsekvenser. Tron att relationer med självutnämnda representanter skulle vara en genväg till integration är felaktig. Man skänker en minoritet inom en minoritet tolkningsföreträde och låser in människor i en föreställning av att ”muslimer” kan representeras av en liten samling människor. Det kan de inte. Ingen kan företräda ”muslimer” lika lite som Sveriges ”judar”, ”svenskar”, ”män” eller ”kvinnor” kan företrädas av en liten grupp människor och organisationer.

56 Även i Finland har det bildats ett muslimskt parti. Inget av dessa har haft någon framgång ännu. I Sverige har islamologen Sameh Egyptson argumenterat för att islamister i Sverige bör bilda ett parti. Låt islamisterna bilda ett eget parti inför valet 2014, *Göteborgs-Posten*, 5/10 2013, <<http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2091741-lat-islamisterna-bilda-ett-eget-parti-infor-valet-2014>>.

57 Bauhn & Demirbag-Sten, (2010, sid 147).

58 Ibid.

Slutsatser

Denna rapport har skrivits med två utgångspunkter. För det första en övertygelse om att identitetspolitik står i strid med grundläggande liberala värderingar. I en liberal demokrati ska alla medborgare ges lika möjligheter att delta i politiken på lika villkor. Att bygga in strukturer, formella likväl som informella, som knyter representation till identitet utgör, med statsvetaren Andreas Johansson Heinös formulering, en allvarlig ”distorsion” av demokratin.⁵⁹

Den andra utgångspunkten är att Omar Mustafas val till partistyrelsen, tillsammans med det faktum att hans företrädare i IFIS, Abdirizak Waberi, sitter i riksdagen för Moderaterna, är värt att titta närmare på. Islamiska förbundet är inte vilken organisation som helst. Både Mustafa och Waberi har i såväl kommentarer som i sitt agerande visat att de i avgörande frågor tycks stå långt ifrån vad som kan betraktas som socialdemokratisk respektive moderat värdegrund. Men den större fråga som inte ställdes under Mustafaaffären, och som inte heller har ställts angående Waberi, är huruvida detta är tecken på att de stora svenska partierna håller på att öppna sig för identitetspolitik. Den här rapporten visar tre saker.

- För det första: Moderaterna verkar inte ha agerat identitetspolitiskt i fallet Abdirizak Waberi. Partiet har navigerat mellan respekt för väljarna, som kryssade in Waberi, och att samtidigt markera en rak linje såväl ideologiskt som sakpolitiskt. Det framkommer inget som tyder på att Waberi aktivt rekryterats för att representera en specifik väljargrupp och det går inte att hitta ledande moderata företrädare som talar om Waberi i termer av en representant för muslimer.
- För det andra: Det tycks uppenbart att det fanns direkt identitetspolitiska hänsyn bakom nominerande av Omar Mustafa till Socialdemokraternas partistyrelse. Man ville ha en ledande muslimsk företrädare i partiets partistyrelse och varför då inte ta en person som faktiskt var ordförande för en av de stora muslimska organisationerna, och samtidigt dessutom aktiv medlem i partiet? Detta är ett agerande, i synnerhet av Stockholmsdistriktet, som förtjänar kritik. Vilket de också har fått. För faktum kvarstår: Mustafa blev kvar bara en vecka. Att han sedan lämnade berodde på att uppmärksamheten mobiliserade en stark intern reaktion mot vad som uppfattades vara orimliga kompromisser med socialdemokratiska värderingar. Det går inte utifrån Mustafafallet att generalisera och hävda att socialdemokratin har slagit in på en identitetspolitisk väg, vad gäller synen på representativitet.
- Givetvis strävar såväl Moderaterna som Socialdemokraterna, liksom nästan alla övriga svenska partier, efter ökad social representativitet. Inget parti vill ha en alltför påtaglig obalans vad gäller kön och

59 Johansson Heinö (2009).

ålder, och av samma skäl uppfattas det också problematiskt om det råder ett underskott av personer med muslimsk tro eller med utrikes bakgrund. Detta är inte att förväxla med identitetspolitik, det som är avgörande i sammanhanget är huruvida kandidaterna betraktas som representanter för avgränsade sociala kollektiv. Att däremot se ett instrumentellt värde av att ha en riksdagsgrupp som inrymmer en mångfald av personliga erfarenheter, alternativt att se underskottet av vissa kategorier av politiker som ett tecken på strukturell ojämlikhet är en annan sak. Även dessa analyser kan kritiseras, men de kan inte utan vidare sägas vara identitetspolitik.

Betyder då detta att identitetspolitiken saknar stöd i Sverige? Helt säkert är det inte. Den tredje slutsatsen av rapporten är nämligen att erfarenheten från andra länder visar hur lätt det är att ta steget och betrakta ledare för religiösa organisationer som länkar till vagt definierade sociala kollektiv. Erfarenheter från den aktuella svenska debatten visar att det finns krav på renodlade identitetspolitiska åtgärder. Därför är det mycket viktigt att de etablerade partierna slår vakt om de representativitetsprinciper som den svenska demokratin vilat på.

Det är oundvikligt att vänster–högerdimensionen kompletteras av fler skiljelinjer. Identitetspolitiska frågeställningar kan eller bör vi inte komma undan från. Men de måste inordnas i politiken på ideologiska grunder. Det står varje väljare fritt att rösta efter identitet såväl som intresse eller ideologi. Vill jag rösta på en kandidat enbart på grund av han har samma ålder, hudfärg och religion som jag själv är det mitt eget val. Men erfarenheten visar att de flesta väljare hellre prioriterar idéer än identitet. Därför måste också partierna erbjuda alternativa *idéer*, snarare än kandidater med alternativa *identiteter*.

Det handlar också om samhällets sammanhållning. En politik som utformas utifrån idéer om vad existerande eller föreställda grupper kan tänkas ha för intressen är sämre än en politik som bygger på allmänna politiska visioner med samhällets bästa för ögonen. Splittring står mot sammanhållning. Risker med dagens identitetspolitik är att högröstade åsiktsminoriteter lätt får oproportionerligt mycket representation, på bekostnad av en tyst majoritet. Det motiveras i regel utifrån att vissa grupper är marginaliserade eller befinner sig i olika sorters utanförskap, vilket inte sällan stämmer. Men de personer som gör anspråken, identitetsentreprenörerna, har inte mandatet de hävdar att de har.

Demokratiska val är det enda sättet att pröva dessa anspråk och till skillnad från påståenden som görs av olika organisationer, så prövas de politiska partiernas anspråk mot väljarnas dom. Därmed kan det hävdas att anspråk på representation bör prövas i val, eftersom det trots allt kan anses vara det enda rimliga sättet att pröva representationsanspråk på. Annars hamnar vissa anspråk bortom kritik, vilket går rakt emot den demokratiska idén.

Det kan med fördel hävdas att det är bättre att representeras av nå-

gon som delar ens politiska visioner och uppfattningar, än av någon som delar samma bakgrund men har helt andra politiska mål. Identitetspolitiken underordnar politiken under grupptillhörigheten. Demos bryts upp i olika stammar. I grunden leder det till att man bara kan representeras av någon som är precis som en själv avseende etnicitet eller kulturell bakgrund. Därmed fjättras individen till sin bakgrund. Hudfärg, kulturell eller etnisk bakgrund blir en tvångströja. Könet en boja. Politiken blir ett nollsummespel. Tanken om att sträva mot gemensamma mål, och inte bara för sin egen grupp, blir meningslös. Ett slags kollektivets solipsism.⁶⁰ Därför bör representativa anspråk bortom val granskas mycket kritiskt.

Referenslista

Böcker

Appiah, Anthony Kwame (2005). *The ethics of identity*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Barry, Brian (2001), *Culture & equality*. Cambridge: Polity Press.

Bauhn, Per & Demirbag-Sten, Dilsa (2010). *Till frihetens försvar : en kritik av den normativa multikulturalismen*. Stockholm: Norstedts.

Berman, Paul (2011), *Flight of the intellectuals*. New York: Melville House Publishing.

Cato, Johan (2013), *När islam blev svenskt : föreställningar om islam och muslimer i svensk offentlighet 1975–2010*. Avhandling. Lund: Lunds universitet.

Cwejman, Adam (2012), *Välviljans rasism : om hur antirasismen gör människor till offer*. Stockholm: Timbro.

Goodhart, David, (2013), *The British dream : successes and failures of post-war immigration*. London: Atlantic Books.

Johansson Heinö, Andreas (2009), *Hur mycket mångfald tål demokratin? : demokratiska dilemman i ett mångkulturellt Sverige*. Malmö: Gleerups.

Lundberg, Johan (2013), *Ljusets fiender : västvärldens självkritik och den svenska idédebatten*. Stockholm: Timbro.

Malik, Kenan (2009), *Från fatwa till jihad : så förändrade Rushdieaffären vår verklighet*. Stockholm: Voltaire publishing.

Sen, Amartya (2006), *Identitet och våld : illusionen om ödet*. Göteborg: Daidalos.

Vidino, Lorenzo (2010), *The new Muslim brotherhood in the West*. New York: Columbia University Press.

Övriga källor – kronologisk ordning

MCB pressmeddelande 2/12 1998,
<<http://www.mcb.org.uk/media/archive/news021298.html>>.

Carlos Rojas Beskow, *Metro*, 30/3 2005. Återgivet i <<http://www.expressen.se/ledare/sakine-madon/sakine-madon-blunda-inte-for-vansterrrasismen/>>.

Bright, Martin (2006), *When progressives treat with reactionaries : the British state's flirtation with radical Islamism*. London: Policy Exchange.

Med koranen i klassrummet, *Ottar*, 12/6 2006,
<<http://www.rfsu.se/sv/Sex-och-politik/Ottar/Ottar-arkivet/Ottar-2006/Ottar-nr-2-2006/Med-koranen-i-klassrummet/>>.

Socialdemokrater bjuder in kända antisemiter. Jesper Svartvik, *Expressen Debatt*, 22/3 2007, <<http://www.expressen.se/debatt/socialdemokrater-bjuder-in-kanda-antisemiter/>>.

Kurdo Baksi, Regeringens perfekta alibi. *Dagens Nyheter Kultur*, 9/9 2007,
<<http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/regeringens-perfekta-alibi/>>.

Sakine Madon, Blunda inte för vänsterrrasismen, *Expressen*, 12/8 2008,
<<http://www.expressen.se/ledare/sakine-madon/sakine-madon-blunda-inte-for-vansterrrasismen/>>.

Evin Rubar, Slaget om muslimerna, Sverige Television, 6/12 2009. Youtube,
<<http://www.youtube.com/watch?v=Ak2Su7qJhfk>>.

Muslimsk politiker ifrågasatt, *Svenska Dagbladet*, 14/12 2009,
<http://www.svd.se/nyheter/inrikes/politik/valet2010/abdirisak-waberi-muslimsk-politiker-ifragasatt_3934667.svd>.

Saward, Michael (2009), Authorisation and authenticity, *The Journal of Political Philosophy*, vol 17, nr 1, sid 1–22.

Grundlös kritik, replik, Abdirizak Waberi och Mats Skogkär, *Sydsvenskan*, 2/2 2011 (hämtat via Retriever).

Antisemitisk talare bjöds in av Islamiska förbundet, *Dagens Nyheter Stockholm*, 25/3 2011, <<http://www.dn.se/sthlm/antisemitisk-talare-bjods-in-av-islamiska-forbundet/>>.

Negativa generaliseringar en del av islamofobisk idétradition, Omar Mustafa, *Newsmill*, 30/3 2011.

Per Gudmundson, Islamiska förbundet backar inte, 31/3 2011, <http://gudmundson.blogspot.se/2011_03_01_archive.html>.

Ekot, Sveriges Radio, 3/8 2011, Allvarlig kritik mot friskola i Göteborg, <<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=4628588>>.

Twitter, @fatimadoubakil, 24/4 2012, <<https://twitter.com/FatimaDoubakil/status/194738481677860864>>.

The Global Muslim Brotherhood Daily Report, 9/8 2012, <<http://globalmbreport.org/?p=6647>>.

Tintin-gate visar att Sverige behöver ett blatteförbund, Damon Rasti, Sveriges Television Debatt, 26/9 2012, <<http://debatt.svt.se/2012/09/26/tintin-gate-visar-att-sverige-behoover-ett-blatteforbund/>>.

Carlito förklarar krig mot okunskapen, *Gaffa*, 10/2 2013, <<http://gaffa.se/artikel/68975>>.

Att stämpla Selimovic som husblatte bekräftar rasisternas logik, Adam Cwejman, Sveriges Television Debatt, 27/3 2013, <<http://debatt.svt.se/2013/03/27/att-stampla-selimovic-som-husblatte-bekraftar-rasisternas-logik/>>.

Veronica Palm, Twitter, 29/3 2013, <<https://twitter.com/veronicapalm/status/317692371288608769>>.

Kritiserad socialdemokrat valdes in i partistyrelsen, *Expo*, 8/4 2013, <http://expo.se/2013/kritiserad-socialdemokrat-valdes-in-i-partistyrelsen_5821.html>.

Bahareh Andersson, Utnämningen av Omar Mustafa ett svek mot Sveriges kvinnor, *Newsmill*, 9/4 2013, <www.newsmill.se/artikel/2013/04/09/utn-mningen-av-omar-mustafa-ett-svek-mot-sveriges-kvinnor>.

Lars Gärdfeldt, Omar Mustafa måste bekänna färg i homofrågan, *Newsmill*, 10/4 2013, <www.newsmill.se/artikel/2013/04/10/omar-mustafa-m-ste-bek-nna-f-rg-i-homofr-gan>.

Evin Baksi, Mustafas värderingar strider mot allt vad vi socialdemokrater står för, *Newsmill*, 10/4 2013, <www.newsmill.se/artikel/2013/04/10/mustafas-v-rderingar-strider-mot-allt-vad-vi-socialdemokrater-st-r-f-r>.

Expressen, 11/4 2013, <<http://www.expressen.se/nyheter/har-ar-motet-som-s-inte-vill-tala-om/>>.

Dagens Arena, Håkan A Bengtsson, 12/4 2013, <<http://www.dagensarena.se/opinion/trillade-ylva-johansson-ned-i-ett-slukhal/>>.

Expressen TV, 13/4 2013, <<http://www.expressen.se/tv/nyheter/politik/har-svarar-veronica-palm-om-omar-mustafa/>>.

Löfven: Han måste välja sida, *Aftonbladet*, 13/4 2013, <<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article16594387.ab>>.

Yvonne Ridley i samröre med judehatare, *Expo*, 15/4 2013, <http://expo.se/2013/yvonne-ridley-i-samrore-med-judehatare_5840.html>.

Mustafa representerar inte Sveriges muslimer, Nalin Peggul, *Dagens Nyheter Debatt*, 18/4 2013, <<http://www.dn.se/debatt/mustafa-representerar-inte-sveriges-muslimer/>>.

Bloggen Inslag, som drivs av Peter Santesson, 19/4 2013,
<<http://inslag.se/journal/2013/4/19/kallkritik-och-broderskapsrorelsen.html>>.

Islamiska förbundet: Vi har inget att dölja kring vår värdegrund, Amin
Kharraki för Islamiska förbundet, *Aftonbladets* debattsida, 24/4 2013,
<<http://www.aftonbladet.se/debatt/article16665018.ab>>.

Låt islamisterna bilda ett eget parti inför valet 2014, Sameh Egyptson, *Göteborgs-
Posten*, 5/10 2013, <[http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2091741-lat-islamisterna-bilda-
ett-eget-parti-infor-valet-2014](http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2091741-lat-islamisterna-bilda-ett-eget-parti-infor-valet-2014)>.

Sveriges Radio P1 Morgon, 9/1 2014,
<<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1650&artikel=5751241>>.